

पर्साला गाउँपालिकाको बाल संरक्षण नीति २०७८

पर्साला गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
पर्साला, सर्लाही
प्रदेश नम्बर-२

पर्सल गलुडडललकलकल डलल संरकुषण नलतल २०७ॢ

पर्सल गलुडडललकल
गलुडु कलरुडडललकलकल कलरुडललड
पर्सल, सरुललही
डुरदेश नडुडर-२

विषय सूचि

पर्सा गाउँपालिकाको बालबालिकाहरूका हक अधिकार संरक्षणको लागि बनेको बाल संरक्षण नीति ।	३
१. पृष्ठभूमि:.....	५
२. बाल संरक्षण नीतिका लागि भएका नीतिगत पहलहरू:.....	७
३. बाल संरक्षण नीतिको आवश्यकता:.....	१०
४. पर्सा गाउँपालिकाको पृष्ठभूमि:.....	१३
५. पर्सा गाउँपालिकाको लागि निर्मित बाल संरक्षण नीतिका उद्देश्यहरू:.....	१४
६. पर्सा गाउँपालिकाको बाल संरक्षण नीति निर्माणका प्रक्रियाहरू:.....	१६
७. पर्सा गाउँपालिकाले बालबालिकासँग काम गर्नको लागि मूल्य मान्यता तथा जिम्मेवारीहरू/ गाउँपालिकाको बाल संरक्षण सम्बन्धि आचारसंहिता:.....	१७
८. पर्सा गाउँपालिकाले के-कस्ता बालबालिका सम्बन्धि सवालहरू सम्बोधन गर्ने र सम्बोधन गर्ने प्रकृयाहरू:.....	२२
९. पर्सा गाउँपालिकाको बाल अधिकार समितीको संरचना:.....	३०
१०. पर्सा गाउँपालिका स्तरीय बाल अधिकार समितिद्वारा बाल संरक्षण नीतिको कार्यान्वयन:.....	३०

पर्सो गाउँपालिकाको बालबालिकाहरूका हक अधिकार संरक्षणको लागि बनेको बाल संरक्षण नीति ।

पर्सो गाउँपालिकाका बालबालिकाहरूको अधिकारको संवर्धन, संरक्षण, प्रवर्द्धन र परिपूर्ति गर्दै बालबालिकाहरूको शारीरिक, मानसिक, बौद्धिक, संवेदनात्मक र भावनात्मक विकास गरी सर्वोत्तम हित सुनिश्चित गर्ने समयानुकूल कानूनी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले, यस बाल संरक्षण नीतिको निर्माण गरिएको हो ।

यस बाल संरक्षण नीति भित्र प्रयोग भएका विभिन्न शब्दावलीहरू यस प्रकार छन्:

बालअधिकार सम्बन्धी शब्दावलीहरू:

- “संविधान” भन्नाले नेपालको संविधान, २०७२ लाई सम्झनु पर्छ ।
- “ऐन” भन्नाले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ सम्झनु पर्छ ।
- “बालबालिका” भन्नाले नेपाल कानून अनुरसार १६ वर्ष उमेर पूरा नगरेका र अन्तर्राष्ट्रिय कानून अनुरसार १८ वर्ष उमेर पूरा नगरेका सबै व्यक्तिहरूलाई सम्झनु पर्छ ।
- “स्थानीय तह” भन्नाले गाउँपालिकालाई सम्झनु पर्दछ ।
- “बाल कल्याण कोष” भन्नाले बालअधिकारको संरक्षण र सम्बर्धन गर्नका लागि पर्सो गाउँपालिकामा खडा गरिएको बालकल्याण कोषलाई सम्झनु पर्दछ ।
- “गाउँपालिका” भन्नाले पर्सो गाउँपालिका सम्झनुपर्ने छ ।
- संयुक्त राष्ट्रसंघको बाल अधिकार सम्बन्धी महासन्धि, १९८९ अन्तर्गत देहायका तीनवटा इच्छाधिन आलेखहरू समेत रहेका छन् :

१) सशस्त्र संघर्षमा बालबालिकाको संलग्नता सम्बन्धी इच्छाधिन आलेख,
२०००

२) बालबालिकाको बेचबिखन, यौनशोषण र अश्लील चित्रण सम्बन्धी इच्छाधिन आलेख, २०००

३) बाल अधिकार हननको उजुरीबारे सञ्चार कार्यविधि सम्बन्धी इच्छाधिन आलेख, २०११

- बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ मा बालबालिकाका १३ वटा मूलभूत अधिकारहरू सुनिश्चित गरिएका छन् । यो ऐन बाल अधिकार महासन्धि को मूलभूत सिद्धान्तहरू र प्रावधानहरू अनुकूल रहेकोछ, र बालबालिकाको समग्र हकहित, अधिकारलाई समेटिएको एक उत्कृष्ट बालमैत्री कानून हो ।
- “अनाथ बालबालिका” भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिमका अनाथ बालबालिकाहरूलाई सम्झनुपर्छ ।
- “कसद्ररजन्य कार्य” भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम हुने फौजदारी कसुरलाई सम्झनुपर्छ ।
- “तोकिएको वा तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस बालसंरक्षण नीति अन्तर्गत बनेको नियमहरूमा तोकिएको वा तोकिएका बमोजिम भन्ने सम्झनुपर्छ ।
- “बालबालिका” भन्नाले १८ वर्ष उमेर पुरा नगरेका व्यक्तिहरूलाई सम्झनुपर्छ ।
- “बालबालिका विरुद्ध को हिंसा” भन्नाले प्रचलित कानूनमा बालबालिका विरुद्धको हिंसा भनी तोकिएको कार्य सम्झनुपर्छ ।
- “बालसुधार गृह” भन्नाले दफा ३२ बमोजिम स्थापना भएको बाल सुरक्षा गृह सम्झनु पर्छ ।
- “बाल यौन दद्रर्व्यवहार” भन्नाले प्रचलित कानूनमा बाल यौन दुर्व्यवहार भनी तोकिएको कार्य सम्झनुपर्छ ।
- “वैकल्पिक हेरचाह को आवश्यकता भएका” बालबालिका भन्नाले दफा २६ बमोजिमका बालबालिकालाई सम्झनुपर्छ ।

१. पृष्ठभूमि:

बालबालिका भनेका देश निर्माणमा ठूलो भूमिका निर्वाह गर्ने एक अभिन्न अङ्ग हुन् । सम्पूर्ण बालबालिकाहरूको उचित सुरक्षा र संरक्षण सबै नागरिकहरूको दायित्व हो, जसले भोलिको दिनमा समाज र देशलाई सुदृढ बनाई अझै प्रगतिको बाटोमा लम्किन सहज बनाउँछ ।

बालबालिकाहरू बाँच्नका लागि उनीहरूका अभिभावक माथि आश्रित हुन्छन्, अभिभावकहरूको सहयोग, सुरक्षा र समर्थन बिना बालबालिकाहरूले विभिन्न कठिनाइको सामना गर्न पर्दछ, जसमा उनीहरूको ज्यान पनि जोखिममा पर्ने सम्भावना उच्च रहेको हुन्छ । उनीहरू आफ्नो हित र अहितका बारे सोच्न सक्दैनन् र यसै कारणले बालबालिकाहरू विभिन्न हिंसा र दुर्व्यवहारका घटनामा परेको प्रशस्त उदाहरणहरू हाम्रो अगाडि छन् । तसर्थ सबै जिम्मेवार निकायका व्यक्तिहरूले बालबालिका जन्मिनु अघि र जन्मिए पछि उचित रेखदेख, पालनपोषण, शिक्षा र सुरक्षा दिएर योग्य नागरिक बनाउनुपर्ने नेपालको कानूनी संयन्त्रले बताउँछ ।

कुनै पनि विषयलाई मजबुत बनाई अगाडि लैजान कानूनको आवश्यकता पर्दछ । जस अनुरूप बालबालिकाका आवश्यकताहरूलाई परिपूर्ति गर्ने हिसाबले नेपालको कानूनमा उनीहरूलाई विशेष समूहका रूपमा राखिएको छ । उचित शिक्षा, पालनपोषण र अवसर लगायत उनीहरूको संरक्षण सम्बन्धि हक अधिकारको संरक्षण गरी योग्य नागरिक बनाउनु सम्बन्धित सबैको दायित्वको बारेमा मापदण्डहरू विकास गरिएको छ ।

संयुक्त राष्ट्र संघीय बाल अधिकार सम्बन्धी महासन्धि १९८९ लाई सेप्टेम्बर १४, १९९० मा नेपाल सरकारले अनुमोदन गरेर बालबालिकाको बचाउ, बाल संरक्षण, बाल विकास र बाल सहभागिता को क्षेत्रमा आफ्नो अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धता प्रकट गरेको छ । साथै बाल बचाउको लागि गर्नपर्ने विभिन्न कार्यहरू अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड र सिद्धान्तको परिधिभित्र सञ्चालन गर्दै आएको छ । नेपालले बालबालिकाको बेचबिखन, बाल वेश्यावृत्ति तथा बाल अशिलल चित्रणविरुद्ध व्यवस्था भएको बाल अधिकार सम्बन्धी महासन्धिको स्वेच्छिक प्रोटोकल, २००० लाई २००६ मा अनुमोदन गरेर बालबालिकालाई सो कार्यमा नलगाउने र सशस्त्र द्वन्द्वमा बालबालिकाको प्रयोग तथा संलग्नताका विरुद्ध व्यवस्था भएको बाल अधिकार सम्बन्धी महासन्धिको स्वेच्छिक

प्रोटोकल, २००० लाई २००७ मा अनुमोदन गरेर सशस्त्र द्वन्द्वमा बालबालिकालाई संलग्न नगराउने दायित्व लिएको छ। यसका अतिरिक्त नेपालले निष्कृष्ट प्रकारका बाल श्रम उन्मूलन सम्बन्धी आइ.एल.ओ. महासन्धि १९९९ लगायतका सन्धिलाई समेत अनुमोदन गरिसकेको छ।

नेपालको संवैधानिकले इतिहासमै पहिलो पटक अन्तरिम संविधान, २०६३ मा मौलिक हक अन्तर्गत राखिएको बालबालिकाको हक अधिकारलाई यस संविधानले अभूत थप व्यवस्थित गरेको छ। संविधानको धारा ३९ अन्तर्गत बालबालिकाको हक शीर्षकमा १० वटा उपधारामा बालबालिकाको विकास, बचाउ, संरक्षण, सहभागिता लगायतको हकको प्रत्याभूति गरिएको छ। नेपालको संविधानमा राज्यको निर्देशक सिद्धान्त, नीति तथा दायित्वअन्तर्गत बुँदा (अ) को उपबुँदा (५) मा बालबालिको सर्वोत्तम हितलाई प्राथमिक रूपमा ध्यान दिने भन्ने व्यवस्था उल्लेख भएको छ। यस संविधानमा बालअधिकारका मूलभूतः सिद्धान्तहरूसहित बालअधिकारका आधारभूत मान्यताहरूलाई स्पष्ट रूपमा अंगीकार गरिएकोले बालअधिकारको दृष्टिकोणबाट यो संविधान अत्यन्तै प्रगतिशील देखिन्छ।

बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ को दफा ५९ उपदफा (१) बमोजिम बालबालिकाको हक, हित र अधिकारको संरक्षण तथा प्रवर्द्धनका लागि विशिष्टीकृत निकायको रूपमा राष्ट्रिय बाल अधिकार परिषद् गठन भएको छ। यसका साथै प्रादेशिक स्तरमा पनि बालश्रम, बालविवाह, बालबालिका विरुद्ध हुने अमानवीय यौन हिंसा, दुर्व्यवहार, गैरकानूनी ओसारपसार जस्ता बाल अधिकार विरुद्धका समस्याहरू निराकरण गर्न लगायत अनाथ, असहाय, सडक बालबालिकाको संरक्षणमा लक्षित गरी कानूनहरूको निर्माण र नीतिहरूको पालना गरिँदै आएको छ। साथै प्रदेश स्तरमा नै विद्यालय शिक्षामा सिकाई उपलब्धिमा सुधार, पोषण स्थितिमा सुधार लगायत विभिन्न दुरुपयोग न्यूनीकरण गर्न चुनौतीहरूलाई मध्य नजर गर्दै नीतिनियमको विकास गर्दै कार्ययोजनाहरू अघि बढ्दै आएको छ।

२. बाल संरक्षण नीतिका लागि भएका नीतिगत पहलहरू:

नेपालको संविधान (२०७२) ले बालबालिकाको हकलाई मौलिक हकको रूपमा व्यवस्था गरी बाल बचाउ, बाल संरक्षण, बाल विकास र बाल सहभागिता जस्ता विषयहरू समेटेी सर्वाङ्गीण विकासको प्रत्याभूत गरेको छ। बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०४८ लाई प्रतिस्थापन गरी बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ लागू भएको छ। बाल अधिकार सम्बन्धी महासन्धिको धारा १ मा भएको व्यवस्था अनुसार १८ वर्षमुनिका जनसंख्यालाई बालबालिका भनी परिभाषित गरिएको छ। बालबालिकाको विषय आवधिक योजनामा प्राथमिकताका साथ समावेश भएको छ। बालबालिकाको शिक्षा, स्वास्थ्य, पोषण, संरक्षणका विषयहरूमा उल्लेख्य कार्यहरू हुँदै आएको छ। साथै नेपाल सरकार बालबालिकाको विषयमा अत्यन्त संवेदनशील छ। नेपालको संविधानमा बालबालिकाको सर्वोत्तम हितलाई प्राथमिकताको रूपमा लिइएको छ। संविधानको धारा १० मा नागरिकता पाउने हक, धारा १६ मा सम्मानपूर्वक बाँच्न पाउने हक, धारा १७ मा स्वतन्त्रताको हक, धारा १८ मा समानताको हक (कुनै पनि आधारमा भेदभाव नगरिने), धारा १९ मा सञ्चारको हक, धारा २२ मा यातना विरुद्धको हक, धारा २६ मा धार्मिक स्वतन्त्रताको हक, धारा २७ मा सूचनाको हक, धारा २८ मा गोपनीयताको हक, धारा २९ मा शोषण विरुद्धको हक, धारा ३१ मा शिक्षा सम्बन्धी हक, धारा ३२ मा भाषा तथा संस्कृतिको हक, धारा ३५ मा स्वास्थ्य सम्बन्धी हक, धारा ४० मा दलितको हक, धारा ४२ मा सामाजिक न्यायक हकको व्यवस्था गरिएको छ। यी सबै हकहरू बालबालिकाको लागि समेत लागू हुन्छ। धारा ११ (४) मा “नेपालभित्र फेला परेको पितृत्व र मातृत्वको ठेगान नभएको प्रत्येक नाबालक निजको बाबु वा आमा फेला नपरेसम्म वंशजको आधारमा नेपालको नागरिक ठहर्नेछ” भन्ने उल्लेख छ। धारा ३९ अन्तर्गत बालबालिकाको हक शीर्षकमा १० वटा उपधारामा बालबालिकाको विकास, संरक्षण, सहभागिता लगायतको हकहरूको प्रत्याभूति गरिएको छ।

नेपाल सरकारले बाल विकासका लागि १० वर्षे राष्ट्रिय कार्य योजना तयार गरी लागू गरेको छ। बालबालिकाको घरमा कार्यभारसँग सम्बन्धित न्यूनतम मापदण्डहरू तर्जमा गरी लागू गरि सकेको छ भने केन्द्रमा रहेको केन्द्रीय राष्ट्रिय बाल अधिकार परिषद् मार्फत ७७ जिल्लामा रहेका राष्ट्रिय बाल अधिकार परिषद्ले बाल अधिकार र बाल संरक्षणको सवाललाई केन्द्रमा राखी काम गरिरहेको छ। महिला विकास विभागलाई

बालबालिका सम्बन्धी सवालहरू हेर्ने जिम्मेवारी दिइएको छ । साथै बाल न्याय समन्वय समितिले बालबालिकाको न्यायका क्षेत्रमा कार्यरत छ ।

बालबालिकाहरूको हक हितको संरक्षण, विकासका साथै बाल अधिकारको विषयलाई कल्याणकारी अवधारणाबाट अधिकारमुखी अवधारणामा रूपान्तरण गर्ने प्रयोजनाको साथ बालबालिका सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रमहरू स्थापित गरिएको हो । नेपाल सरकारको बाल अधिकारका मुख्य विषयहरू बाल बचाउ, बाल संरक्षण, बाल विकास र बाल सहभागिता सम्बन्धी विषयमा केन्द्रीत भई विभिन्न राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सन्धिहरूको मापदण्डमा रहेर कार्यक्रमहरू गरिरहेको छ ।

कार्यक्रमलाई स्वरूप दिने क्रममा यु.पि.आर. अनुसार प्रत्येक राष्ट्रले अधिल्ला समयमा निर्माण गरेका नीतिहरूलाई कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने, प्रतिबद्धतालाई सुदृढ बनाउनुपर्ने कुरामा जोड दिनुका साथै बाल अधिकार उलघन भएको खण्डमा तत्काल प्रतिक्रियामुखि (Action Oriented) हुनुपर्छ भन्ने विषयमा जोड दिँदै बाल अधिकार संरक्षणको विषयमा फरक आयाम प्रस्तुत गर्ने प्रयास गरेको छ ।

बालबालिका सम्बन्धी नीति र कानूनहरूलाई एउटा छुट्टै दृष्टिकोणबाट हेरिएको छ, जसअन्तर्गत बालबालिकाको शिक्षालाई एउटा महत्वपूर्ण एकाइको रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ । जसमा सरकारले बालबालिकालाई औपचारिक र अनौपचारिक शिक्षा निःशुल्क तथा कम शुल्कमा प्रदान गर्दै आएको छ । त्यस्तै बालसंरक्षण विभिन्न पाटाहरू जस्तो कि गरीब, अपाङ्गता भएका, दलित, सहीदका छोराछोरी र छात्राको शिक्षामा पहुँच बढाउन छात्रवृत्ति लगायत छात्रवास, दिवा खाना, खाने तेल, विद्यालय पोशाक, निःशुल्क पाठ्यपुस्तक र शैक्षिक सामग्रीहरू प्रदान गरिएको छ । साथै गाउँस्तरसम्म स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट निःशुल्क र कम शुल्कमा पोषण, भिटामिनका साथै आधारभूत र अत्यावश्यक स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्दै आइएको छ । र खोप कार्यक्रम अभियानकै रूपमा सञ्चालन गरिँदै आइएको छ । जन्म दर्ता र बाल अधिकारका वारेमा चेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएका छन् ।

बालअधिकार तथा बालबालिकासँग सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय ऐन, कानून, नीतिनियम, निर्देशिका तथा रणनीतिका आधारमा हालसम्म स्थानीय स्तरमा बालअधिकार संरक्षणका लागि विभिन्न कार्यहरू तथा प्रयासहरू हुँदै आइरहेको छ । विशेष गरेर हालको समयमा स्थानीय समस्या तथा सवालहरूलाई सहि ढंगले पहिचान

गर्ने र उचित सम्बोधन गर्ने जिम्मेवारी अब स्थानीय सरकारहरूलाई आएको छ । यहि परिवेशमा यस प्रदेश नं २ स्थित सर्लाहीको पर्सा गाउँपालिकाको लागि यो बाल संरक्षण नीति तयार पारिएको छ । यस नीतिले विभिन्न खाले अपाङ्गता भएका, आमा बुवा दुबै वा दुई मध्ये कुनै एक गुमाएका, संरक्षक विहीन, बाल श्रमिक (अरुको घरमा, होटल तथा रेष्टुराँमा, विभिन्न पसलहरूमा, उद्योगहरूमा, घर तथा बाटो निर्माणमा, यातायातका साधनहरूमा र अन्य व्यवसायमा) को रूपमा रहेका, बेचबिखन तथा ओसारपसारमा परेका, विद्यालय बाहिर रहेका, हेला/भेदभाव/वेवास्ता र अन्य शारीरिक, मानसिक तथा यौनजन्य दुर्व्यवहारको कारण जोखिममा रहेका, बाल विवाह भएको कारण वा बाल विवाह हुन सक्ने जोखिममा रहेका, आमाबाबु वा संरक्षकहरु नै दीर्घरोगी भएकाले वा मानसिक रोगी भएकाले वा अपाङ्ग भएकाले जोखिममा रहेका बालबालिकाहरूको हकहित संरक्षण गर्न, यस्ता जोखिममा रहेका बालबालिकाको संरक्षणको अधिकार सुनिश्चित गर्न आवश्यकमा विशेष पहल गर्नेछ ।

यस नीतिले प्रदेश स्तरको हकमा कुरा गर्दा भौगोलिक र सामाजिक समस्या तथा चुनौतीहरूको उचित सम्बोधनका लागि कानून बमोजिमका संरचना तयार पारी तहगत रूपमा केन्द्रीय सरकारसँग आपसी समन्वय, सहयोग र सहकार्य गरी बाल संरक्षणमा विशेषता कार्यहरु गर्नेछ ।

मुख्यतः यस नीति चरणबद्ध प्रक्रियामा विकास गरिएको छ, जसअन्तर्गत प्रारम्भिक अध्ययनका क्रममा भएको स्थलगत भ्रमणले विभिन्न कठिनाइहरू उजागर गर्‍यो र सोहि कठिनाइहरूलाई ध्यानमा राख्दै स्थानीयस्तरमा बालबालिकाहरूको समस्या पहिचान गरी गहन विश्लेषणका साथ मुद्दाहरू पहिचान गर्न र विभिन्न प्रभावकारी संयन्त्रहरू जसले बालबालिकाको जीवनमा महत्वपूर्ण प्रभावकारी हिसाबले कार्य अधि बढाइयो ।

अध्ययन र स्थानीय सरोकारवालाहरूसँग छलफलको क्रममा यस क्षेत्रमा विद्यमान हानिकारक मूल्यमान्यता र विद्यमान सोचहरूमा पर्दै आएका बालश्रम, बालविवाह, बालबालिकाविरुद्ध हुने अमानवीय यौनजन्य हिंसा, दुर्व्यवहार र विभेद, बालबालिकाको गैरकानूनी ओसारपसार जस्ता घटनाहरूको अन्त्य गर्ने कार्यहरूलाई विशेष प्राथमिकताको रूपमा लिएको छ ।

साथै यस नीति निर्माणको क्रममा क्षेत्रगत अध्ययन बाट आएको विविध समस्याहरूमध्ये

अनाथ, सडक बालबालिका, अपाङ्गता भएका बालबालिका तथा एचआइभी/एड्सबाट प्रभावित बालबालिकाको उपयुक्त हेरचाह तथा संरक्षण लगायतका विषयलाई प्रभावकारी ढङ्गबाट अघि बढाउनलाई यस नीतिले विभिन्न हिसाबले पहल गरेको छ ।

बालबालिकाहरूको जीवनमा समाज र परिवेशले ठूलो भूमिका खेलेको हुन्छ । त्यसै कारण बालबालिकाहरूसँग सम्बन्धित रहेर उसको सर्वोत्तम विकासकोलागि उपयुक्त नीतिहरूको निर्माण र यसको संरक्षणमा गर्नपर्ने आवश्यक कदमहरू स्थानीय स्तरदेखि नै गर्नको लागि यो नीतिको निर्माण गरिएको छ । यस नीतिले बालबालिकाहरूलाई सबै किसिमको भेदभाव, दुर्व्यवहार, शोषण तथा हिंसा बाट सुरक्षित तथा संरक्षण गरि समानता र समावेशी वातावरणमा हुर्कन र चौतर्फी विकास गर्न सक्षम, प्रतिस्पर्धी र अनुशासित नागरिकको रूपमा तयार हुन टेवा दिने छ ।

३. बाल संरक्षण नीतिको आवश्यकता:

यस बाल संरक्षण नीतिले बालबालिकाहरूलाई लक्षित गरी बनेका वा विकास भएका विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय, राष्ट्रिय र स्थानीय स्तरका पहलहरूलाई एकिकृत गरी बाल सुरक्षा र संरक्षणमा विशेष पहल गरेको छ । साथै यस नीतिले विभिन्न कारण र परिस्थितिले जोखिममा रहेका बालबालिकाहरूलाई सुरक्षा तथा संरक्षणको प्रत्याभुत गराउँदै उनीहरूको सुनौलो भविष्य निर्माण गर्ने कार्यमा महत्वपूर्ण योगदान पुर्याउनुको साथै हरेक बालबालिकाहरूको बाँच्न पाउने नैसर्गिक अधिकारको संरक्षणमा जोड दिएको छ । समग्रमा यस बालसंरक्षण नीतिले पर्सा गाउँपालिकासँग सम्बन्धीत रही बालबालिकाको अधिकार रक्षा गर्न तथा सम्भावित घटनाको रोकथाम गर्न, बालबालिकामाथि हुने जोखिम न्यूनीकरण लगायत रोकथाम र सुरक्षा सेवाका लागि आवश्यक कदमहरू चाल्न निर्माण गरिएको हो ।

विशेषगरी बाल सुरक्षासँग सम्बन्धित सम्पूर्ण राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय कानून र ती कानूनले पहिचान गरेका विषयवस्तुहरूलाई स्थानीयकरण गरी सोको कार्यान्वयन हुने वातावरणको सिर्जना गर्न र यसमा प्रतिबद्ध भई अघि बढ्न तथा बाल दुर्व्यवहार, उपेक्षा, हिंसा र शोषण जस्ता गतिविधि रोक्नका साथै बालबालिकाहरूको शिक्षा, स्वास्थ्य र सर्वाङ्ग विकासको लागि यस नीतिले ठूलो भूमिका खेल्ने छ । यस नीतिको

मुख्य लक्ष्यमा बालबालिका र त्यसमा पनि गरिव र सीमान्तकृत बालबालिकाहरूको सुरक्षालाई विशेष जोड दिइएको छ ।

साथै प्रदेश नम्बर २ को पर्सा गाउँपालिकाले नीतिगत रूपमै बाल संरक्षणका सवालहरूलाई सम्बोधन गर्नुपर्ने र ती सवालहरूलाई सम्बोधन गर्नका लागि वडास्तर देखि नै काम गर्दै जानुपर्ने नितान्त आवश्यकतालाई ध्यानमा राखी यस नीति निर्माण भएको छ ।

तसर्थ: पर्सा गाउँपालिकाका सम्पूर्ण पदाधिकारी, गाउँसभाका सदस्यहरू, सम्पूर्ण कर्मचारीहरू, शिक्षकहरू, सामाजिक कार्यकर्ता, लगायत सम्पूर्ण सरोकारवालाहरू बालबालिकाहरू उपर हुनसक्ने विभिन्न खाले हिंसा, दुर्व्यवहार, वेवास्ता र शोषण तथा संभावित जोखिमहरू बारेमा चनाखो हुनु, त्यसको तथ्यांक राख्नु, त्यस्ता सम्भावित जोखिमहरूबाट जोगाउनु तथा यसको बारेमा सम्पूर्ण नगरवासीलाई सचेत र सजग गराउनु, र यसता घटनाहरू भई हालेमा उजुरी गर्ने र त्यसरी उजुरी भएका घटनाहरूलाई सम्बोधन गर्न नितान्त आवश्यक रहेको पनि यस नीतिले प्रष्ट गर्दछ ।

बालबालिका उपर यस्ता घटना हुनै नदिनु तथा कथम कदाचित भई हालेमा त्यस्ता घटनाको उजुरी गर्न (मौखिक वा लिखित), उजुरी उपर सुनुवाई गर्न र उचित सम्बोधन गर्नका लागि यस बाल संरक्षण नीतिको आवश्यकता परेको हो । यस नीतिले उजुरी गर्ने र उजुरी उपर सुनुवाई गर्ने एक प्रभावकारी संयन्त्रको निर्माण गर्नका लागि पनि मार्ग निर्देश गर्नेछ ।

साथै स्थलगत अध्ययन र संरचनामा आधारित यस नीतिले समयानुकूल सुधार गर्दै बालबालिकाको संरक्षण, व्यक्तित्व विकास र हक, अधिकार प्रवर्द्धन गर्न दृढ संकल्पसहित कार्य गर्नेमा विश्वस्तता राखिएको छ । बालश्रम तथा बालविवाह अन्त्य गर्ने, अभिभावक विहीन बालबालिकाको संरक्षणमा सहयोग, सडक बालबालिकाको उद्धार तथा व्यवस्थापन लगायत विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिकाहरूका लागि थप व्यवस्था गर्नको लागि यस नीतिले विशेष जोड दिनेछ ।

प्रस्तुत बालसंरक्षण नीतिले विशेषगरी बाल अधिकारको संरक्षण तथा प्रचलनमा रहेका विषय वस्तुलाई आधार बनाए एउटा दरिलो खम्बाको रूपमा उभिने छ । जसअन्तर्गत स्थानीय तहले आफ्नो क्षेत्रभित्रका बालबालिकाहरूका अधिकारहरूको संरक्षण र प्रचलन

ऐनको दफा ६४ बमोजिम गर्न गराउन सक्नेछ, कुरामा विशेष जोड दिएको छ । पर्सा गाउँपालिकाको लागि निर्मित यस बालसंरक्षण नीतिले आफ्ना क्षेत्रभित्रका सबै बालबालिकाका लागि निम्नानुसारको सेवा सुलभ र सुनिश्चित रूपले प्रवाह गरी बालबालिकाहरूको अधिकार संरक्षणमा विशेष पहल गर्ने छ ।

- राष्ट्रिय खोप तालिका बमोजिमको खोप सेवा
- क्षेत्रभित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरूद्वारा निःशुल्क परीक्षण तथा औषधी सुविधासहितको द्वैमासिक रूपमा विद्यालय स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन,
- क्षेत्रभित्र बालबालिकालाई सामाजिक सेवा तथा मनोवैज्ञानिक सेवा दिने समाजसेवी र मनोविज्ञको सूचीकरण र उपलब्ध जनशक्तिको अद्यावधिक अभिलेख व्यवस्थापन तथा सेवा प्रवाह,
- हिंसा, परित्याग वा अन्य दुर्व्यवहारबाट पीडित बनेका बालबालिकाको उद्धार, उपचार तथा अल्पकालीन स्याहारको बन्दोबस्त,
- विपद् तथा प्रकोप (भूकम्प, बाढी, पहिरो, आगलागी, वन्यजन्तुको आक्रमण) प्रभावित बालबालिकाको उद्धार, उपचार तथा अल्पकालीन स्याहार सहायता,
- स्थानीय चाडपर्व, विवाह भोज, मेला आदिमा बालबालिकाको सुरक्षार्थ प्राथमिक सेवा,
- क्षेत्रभित्रका बालबालिकाको निर्वाधा जन्मदर्ता,
- बालहित तथा बालमैत्री वातावरणमा सेवा पाउने सुनिश्चितताका लागि आवश्यक अन्य बन्दोबस्त,
- विद्यालय उमेरका बालबालिकालाई विद्यालयमा भर्ना हुनबाट रोक्ने वा विद्यालयबाट निष्कासन गर्ने परिपाटीको अन्त्यको प्रयास कायम राख्ने,
- बालबालिकाविरुद्ध हुन सक्ने हिंसा, दुर्व्यवहार तथा शोषणको अन्त्यका लागि समुदायमा आधारित संरक्षण प्रणाली क्रियाशील बनाउने र प्रेषण प्रणालीलाई प्रभावकारी पार्ने,

- जोखिममा रहेका बालबालिकाहरूको संरक्षण तथा शिक्षा, स्वास्थ्य, सहभागिताको अधिकारलाई सुनिश्चित गर्नका लागि विशेष योजना तय गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- बालबालिका उपर गरिने वेवास्ता, भेदभाव, दुर्व्यवहार, शोषण र हिंसा बारेमा उजुरी सुनुवाई गर्न, अनुसन्धान गर्न र उचित सम्बोधन गर्न सक्ने एक विशेष र अधिकारयुक्त संयन्त्र स्थापित गर्नेछौं । र यस्तो संयन्त्रका बारेमा आम गाउँपालिकावासीलाई विभिन्न माध्यमबाट जानकारी गराउने ।
- बालबालिका उपर हुन सक्ने हिंसा, दुर्व्यवहार शोषण भेदभाव, वेवास्ता र यस्का सम्भावित जोखिमहरूका बारेमा यस पर्सा गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरू, गाउँसभाका सदस्यहरू, सबै कर्मचारीहरू, परामर्शदाता, श्रोत व्यक्ति, स्वयम्सेवकहरू, विभिन्न संघसंस्थाहरूका पदाधिकारी तथा सबै कर्मचारीहरू सचेत छन् भन्ने कुरा हामी सुनिश्चित गर्ने ।
- बाल दुर्व्यवहारका घटना बाहिर ल्याउने जो कोही व्यक्ति, समिति तथा संस्था, यस्ता घटना वा समस्याबाट प्रभावित बालक बालिका, कर्मचारी, पदाधिकारी, सामाजिक कार्यकर्ताको बारेमा आवश्यकतानुसार गोपनीयता कायम राख्दै आवश्यक सहयोग गर्ने ।

४. पर्सा गाउँपालिकाको पृष्ठभूमि:

४.१ पर्सा गाउँपालिकाको पृष्ठभूमि:

संक्षिप्त परिचय:

पर्सा ग्रामीण गाउँपालिका नेपालको तराईमा प्रदेश नम्बर २ को एक हिस्सा हो । मलङ्गवा जिल्ला सदरमुकामका रूपमा रहेको यस जिल्लाले १,३५३ किमी (५२२ वर्ग मील) क्षेत्र ओगटेको छ र जनसंख्या (२०११) ४९७,२१९ रहेको छ । यस नगरपालिकाले राष्ट्रिय र प्रादेशिक सरकारद्वारा निर्देशित नीति नियमहरूको पालना गर्दै हकहित सुरक्षा र मानव अधिकारको संरक्षणमा विशेष जोड दिई राखेको छ । विशेषगरी

बालबालिकाहरूको निमित्त यसले राष्ट्रिय बाल नीतिलाई आधार मानेर कार्यहरू सुचारु गरे पनि स्थानीयस्तरको नीतिको अभावमा धेरै कार्यहरू अघि बढाउन सकेको छैन । यद्यपी यसको वार्षिक योजना र परियोजना भित्र शिक्षा, स्वास्थ्य, महिला विकास, लैंगिक विकास तथा सामाजिक समावेशीकरण, बालबालिका, खानेपानी तथा सरसफाई तथा अन्य कार्यक्रम सम्बन्धी योजनाले मुख्य स्थानमा राखेको छ ।

प्रदेश नम्बर २ का लक्षित नगरपालिकाहरू भित्र रहेका सम्पूर्ण बालबालिकाहरूको अधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने मुख्य दायित्वभित्र रही आवश्यकताहरूको पहिचान गरी यस नीतिको सृजना गरिएको हो ।

यस नीतिमा उल्लेख गरिएका सबै निर्देशनहरू प्रदेश नम्बर २ का लक्षित नगरपालिकाहरूका सबै पदाधिकारीहरू तथा कर्मचारीहरू वडा कार्यालयका सबै पदाधिकारीहरू तथा कर्मचारीहरू, विभिन्न सामाजिक संघ सस्थाका पदाधिकारी, प्रतिनिधिहरू र कर्मचारीहरू, नगरपालिका, वडा कार्यालय र विभिन्न सामाजिक संघ संस्थासँग सम्बन्धित श्रोत व्यक्तिहरू, परामर्शकर्ताहरू, विषय विशेषज्ञहरू, अनुसन्धानकर्ताहरू, सर्वेक्षकहरू र स्वयम् सेवकहरू लगायतका सरोकारवालाहरूसँग विभिन्न छलफल पछि आवश्यकता पहिचान गरी तयार गरिएको छ ।

५. पर्सा गाउँपालिकाको लागि निर्मित बाल संरक्षण नीतिका उद्देश्यहरू:

५.१ प्रत्येक बालबालिकाहरूको अधिकारको संरक्षणका लागि सबै किसिमका शारीरिक वा मानसिक हिंसा र यातना, उपेक्षा, अमानवीय व्यवहार, लैङ्गिकतामा आधारित अथवा छुवाछुत सम्बन्धि दुर्व्यवहार, आफ्ना आमाबुवा, अन्य परिवारका सदस्य वा अविभावक, शिक्षक र अन्य व्यक्तिबाट यौन दुर्व्यवहारबाट बालबालिकालाई संरक्षण गर्ने, रोकथाम, उद्धार तथा पुर्नस्थापना र व्यवस्थापन गर्ने ।

५.२ सबै किसिमका शारीरिक वा मानसिक हिंसा, क्षति वा दुर्व्यवहार, परित्याग, उपेक्षा, शोषण, मनोवैज्ञानिक समस्या वा यौन दुर्व्यवहारबाट बालबालिकालाई संरक्षण गर्ने ।

५.३ बालबालिकाहरू जन्मनु अघि र जन्मिसके पछि १८ वर्ष सम्म उनीहरूलाई आवश्यक स्याहार, पोषण सहयोग, सुरक्षा र शिक्षा प्रदान गरी बालबालिकाको शारीरिक, मानसिक र शैक्षिक विकास गर्ने

५.४ आफ्नो धारणा बनाउन सक्षम बालबालिकाहरूलाई निजसंग सम्बद्ध सबै विषयहरूमा आफ्नो विचार अभिव्यक्त गर्न पाउने अवसर दिई बाल संरक्षणको लागी बाल सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने

५.५ बालबालिका प्रतिको विभेद अन्त्य गर्ने,

५.६ बाल न्याय प्रणालीलाई बाल तथा लैङ्गिक र समावेशीकरण सहित सुदृढ र सुनिश्चित गर्ने ।

५.७ सबै सरोकारवालाहरूको जिम्मेवारीको रूपमा बाल सुरक्षा प्रचार गर्न र बालबालिकामाथि हुने हिंसा र अन्य ज्यादतीपूर्ण घटनाहरू रोक्न, सुरक्षा र प्रतिक्रिया दिन प्रभावकारी बाल सुरक्षा सेवाहरू बनाउँदै लैजाने ।

५.८ लिङ्ग, उमेर, जात, अपाङ्गता भएका, धर्म, भाषा, स्थानको आधारमा बालबालिका प्रतिहुने सबै प्रकारको विभेद अन्त्य गर्न (परम्परागत विभेदपूर्ण व्यवहार तथा चलन),

५.९ बाल न्याय प्रणालीमा बाल तथा लैङ्गिकमैत्री र समावेशीकरण सुनिश्चित गर्ने ।

५.१० बाल संरक्षण मापदण्ड: लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको आधारमा बाल संरक्षणको मापदण्ड बनाई लागु गर्नुको साथै, त्यस क्षेत्रका सबै सार्वजनिक, निजी तथा सामाजिक संस्थाहरूलाई बाल संरक्षण मापदण्ड बनाई लागु गर्न प्रोत्साहन, सहयोग र अनुगमन गर्ने

५.११ बाल तथा लैङ्गिकमैत्री व्यवहार तथा समावेशीकरण: स्थानीय तहका सबै संरचनाहरू एवं यसका काम कार्यविधि र साथै बाल संरक्षण सम्बन्धि सेवाहरूमा बाल, लैङ्गिकमैत्री तथा समावेशीकरण सुनिश्चित गर्ने

५.१२ अति जोखिममा परेका र रहेका बालबालिकाहरूका लागी आधारभूत आवश्यकता सहितको वैकल्पिक हेरविचार तथा सेवा सुनिश्चित गर्न ।

६. पर्सा गाउँपालिकाको बाल संरक्षण नीति निर्माणका प्रक्रियाहरू:

तराई भेगको भौगोलिक र सामाजिक संरचनाका कारण बालबालिकाहरू बढी जोखिममा रहने सर्वविदितै छ । त्यसमा पनि बालबालिकाहरू माथि हुने हिंसा र अपराधको विभिन्न स्वरूपहरू विभिन्न अध्ययन र समाचारको माध्यमबाट हामीहरूले दिनहुँजस्तो देख्दै र सुन्दै आएका छौं । बालबालिकाहरूलाई हिंसा, शोषण, दुर्व्यवहार र उपेक्षाबाट जोगाउने कार्यलाई निरन्तरता दिनलाई र नीतिनियमको निर्माण गर्ने हिसाबले तराई स्थित बाल संरक्षण र बाल अधिकारको स्थितिको बारेमा अन्तर्दृष्टि प्राप्त गर्न विभिन्न स्तरका सरोकारवालाहरू बैठकहरू आयोजना गरियो । विशेषगरी यस नीति निर्माण गर्नपूर्व स्थानीय स्तरमा रहेका सरोकारवालाहरूसँगको अन्तरक्रियाबाटै प्रस्तुतमुख्य समस्या र चुनौति उजागर गरिएको छ :

- स्थानीय तहमा लामो समयसम्म सम्बन्धित शाखामा कर्मचारी नहुनुले यस विषयले पालिकास्तरमा प्राथमिकता नपाएको,
- समितिमा उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा हुँदा नीतिनियमका समस्याहरू समाधान गर्ने कर्मचारी नभई तत्काल बजेट विनियोजन नभएको,
- गाउँपालिकाको धेरै प्राथमिकता भौतिक पूर्वाधार निर्माण भएकोले यो कार्य सम्पादनमा ध्यान नपुगेको,
- गाउँपालिकामा बालबालिका सम्बन्धि विषयले प्राथमिकता नपाएकोले तथ्याङ्क, कार्यक्रम र नीतिहरूको अभाव भएको,
- विभिन्न बाल संरक्षणसँग सम्बन्धित मुद्दाहरू तराई मध्येसमा देखिएता पनि गाउँपालिका तथा सरोकारवाला निकायहरू बिच परस्पर समन्वयको अभाव भएकोले,
- तराईको भौगोलिक र सामाजिक अवस्थाले संरक्षण तथा न्याय सेवामा अपुरो पहुँच तथा बालबालिका सम्बन्धि चेतना अभिवृद्धि गर्ने कार्यमा समस्या भएकोले,

यस नीति निर्माण को क्रममा उल्लेखित समस्या र चुनौतिहरूलाई समाधानको पाटोबाट पनि अधि बढाइएको छ । जसमा स्थानीय सरकारले बालबालिकाहरूको अधिकारको समर्थनमा सामाजिक चेतना, वकालत, जागरूकता अभियान, र सामाजिक परिचालन निर्माणमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्नु पर्ने आवश्यकता देखा परेको छ ।

साथै यो नीति सीमित स्रोत र साधनको अत्याधिक उपयोग गरी बालबालिकाको हक अधिकारको संरक्षण गर्ने, बालबालिकाहरूको विकास गर्ने र बाल सहभागीता अभिवृद्धि गर्ने मुख्य आवश्यकताको विषयमा रहेको छ । यस नीति मार्फत विविध चुनौतिहरू जस्तै: बाल अधिकार संरक्षणका लागी बालबालिकाहरूका सम्मानलाई सम्बोधन गरी अधिअधि बढाइएको छ ।

७. पर्सा गाउँपालिकाले बालबालिकासँग काम गर्नको लागि मूल्य मान्यता तथा जिम्मेवारीहरू/ गाउँपालिकाको बाल संरक्षण सम्बन्धि आचारसंहिता:

अनिवार्य गर्नुपर्ने कामहरू:

- बालबालिकासँग कुनै पनि काम गर्दा उनीहरूको शारीरिक, मानसिक पक्षलाई ध्यानमा राखी गर्नुपर्छ । उनीहरूको शिक्षा र सहभागितामा हानी नोक्सानी, खतरा वा जोखिम नहुने स्थान, मिति र समय छनौट बारे व्यवहारमा लागु गर्नुपर्ने ।
- कसैलाई पनि हानी नगर्ने सिद्धान्तमा केन्द्रित रही बालबालिका तथा किशोरकिशोरीहरू विरुद्ध हुने शारीरिक र मानसिक लगायत सबै प्रकारका हिंसा, विभेद, दुर्व्यवहार, शोषण र उपेक्षाको अन्त्य गर्नुपर्ने ।
- बालबालिकालाई बाल दुर्व्यवहार सम्बन्धि कुनैपनि सवाल उठाई छलफल गर्नको लागी सहज वातावरण तयार गरिदिनु पर्ने ।
- बालबालिकासँग सम्बन्धित कुनै पनि योजना कार्ययोजना तर्जमाहरूको

क्रियाकलाप अघि बढाउँदा वा निर्णय गर्दा जहिले पनि बालबालिकाको सर्वोत्तम हितलाई प्राथमिकता दिनु पर्ने ।

- बालबालिकाहरूलाई जोखिममा पार्ने , उनीहरूलाई नोक्सान पुऱ्याउने कुनैपनि क्रियाकलाप वा व्यवहार प्रति सचेत हुनपर्ने र कुनै पनि किसिमको यस्ता क्रियाकलाप हुन नदिन न्युनिकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्ने,
- बालबालिकाहरू माथि भइरहेका यौन शोषण र उनीहरूमाथि हुने यौन दुर्व्यवहारका घटनाहरूलाई गम्भीर अपराधको रूपमा लिइने । इन्टरनेट, इमेल, मोबाइल जस्ता विद्युतीय सेवा प्रदायकले बाल यौनदुर्व्यवहार नहुने गरी मात्र सूचना प्रवाह गर्ने व्यवस्था गरिने ।
- बालबालिकासँग सम्बन्ध राख्ने सबै मुख्य कागजपत्रहरूको सुनिश्चितता गर्न सबै निकायहरूबाट प्रक्रिया सरल र सहज बनाइनेछ । साथै शिक्षामा पहुँच, विद्यालयमा नामांकन, लैंगिक समानता र पाँच वर्ष मुनिका बालबालिकाहरूको मृत्यु दरमा कटौतीमा सुधार ल्याउने ।
- राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय कानून, नीति र कार्यपत्रहरूमा आधारित भई बालहिंसा, संरक्षण सम्बन्धी घटना व्यवस्थापन र बाल अधिकारमैत्री योजना तर्जमा सम्बन्धी तालिम प्रदेश, जिल्ला र स्थानीय तहमा सञ्चालन गरि बालबालिकाहरूको सुरक्षाको निम्ति विशेष पहल गर्ने ।
- बाल सुरक्षा, शिक्षा र खेलकुद लगायत तिनको प्रतिभा विकासका ठोस कार्यक्रम तर्जमा गरी लागू गर्ने र त्यसमा बालबालिकालाई स्वैच्छिक रूपमा व्यवस्थापकीय भूमिका खेल्ने अवसर प्रदान गरिने ।
- बालबालिकाको क्षमता तथा सीप विकास, प्रतिभा प्रस्फुटनका लागि उनीहरूकै पहलमा बालहितकारी सूचना सामग्री, भित्तेपत्रिका प्रकाशन र रेडियो कार्यक्रम सञ्चालन गर्नमा आवश्यक स्रोतसाधन उपलब्ध गराउनेमा पहल गर्ने ।
- बालबालिकाको पहलमा बाल संस्था तथा बाल क्लब दर्ताको लागि निवेदन पर्न आएमा बाल क्लब, बाल संस्था वा बाल क्लब सञ्जाल दर्ता गरी प्रमाणपत्र निःशुल्क उपलब्ध गराउने र सञ्चालनका लागि सहजीकरण गर्ने र गराउने ।

- बाल क्लव तथा बाल क्लव सञ्जालको नवीकरणमा पहल गर्ने ।
- स्थानीय बाल अधिकार समितिको निर्माण हुन पर्ने र उक्त समितिले बालबालिकाहरूको हकहितका निम्ति दीर्घकालीन नीति, योजना र वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट स्वीकृत गर्ने र गराउने कार्यमा विशेष जोड दिनुका साथै बालबालिकाको अधिकारको सम्मान, संरक्षण, प्रवर्द्धन र परिपूर्तिको लागि आवश्यक स्थानीय नीति, कानून, योजना, कार्यक्रम र संस्थागत संयन्त्रको व्यवस्था गर्न स्थानीय तहलाई सुझाव दिने विषयमा ध्यानाकर्षणका साथै पहल पैरवी गर्ने ।
- बाल कल्याण अधिकारीको चयन गर्ने र सो व्यक्तिले बाल कल्याणमा टेवा पुग्ने काम, कर्तव्य र अधिकारहरू जस्तो कि स्थानीय बाल अधिकार समितिको निर्णय एवं निर्देशनहरू कार्यान्वयन गर्ने वा गराउनेमा जोड दिने र नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहबाट स्वीकृत नीति र योजना अनुरूप समितिको वार्षिक कार्यक्रम र बजेट तर्जमा तथा कार्यान्वयन गर्न स्थानीय तह र स्थानीय बाल अधिकार समितिलाई आवश्यक सहयोग गर्ने एवं कार्य सम्पादनको प्रगति प्रतिवेदन समितिको बैठकमा पेश गरि स्थानीय तहभित्र स्थायी तथा अस्थायी रूपमा बसोबास गर्ने सबै बालबालिकाले प्राप्त गर्नपर्ने हेरचाह, स्वास्थ्य, शिक्षा, संरक्षण तथा सहभागिताको अवस्था सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन, अध्यावधिक र विश्लेषण गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने र स्थानीय तहका जोखिममा परेका, विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका, वैकल्पिक हेरचाहको आवश्यकता भएका तथा कसूरबाट पीडित बालबालिकाको तत्काल उद्धार, मनोसामाजिक परामर्श, उपचार, अस्थायी संरक्षण, आमाबाबुलाई पारिवारिक सहयोग, पारिवारिक पुनर्मिलन तथा वैकल्पिक स्याहार लगायतका कार्य गर्ने ।

गर्ने नहुने कामहरू :

- कुनैपनि बालक वा बालिकालाई पिट्ने, कुट्ने, गाली गलौज गर्ने लगायतका शारीरिक वा मानसिक यातना दिने वा अन्य दुर्व्यवहार हुने खालको व्यवहार नगर्ने ।

- अरुबाट टाढा वा एकलै राखेर कुनै पनि बालक वा बालिकासँग चाहिने भन्दा बढी समय बिताउनु हुदैन ।
- बालबालिकाहरूको मन्जुरी भए पनि वा नभइकन उनीहरूसँग यौन सम्बन्ध राख्नु हुदैन वा अन्य कुनै पनि किसिमका यौन जन्य क्रियाकलाप गर्न हुदैन ।
- बालबालिकाहरूलाई हिनताबोध हुने, नियास्रो लाग्ने, लज्जित बनाउने, मनोभावनामा चोट पुग्ने कुनै पनि क्रियाकलाप, व्यवहार, शब्द वा भाषा प्रयोग गर्न हुदैन ।
- संरक्षक विना कुनै पनि बालबालिकालाई आफूसँग राति बास बसाउनु हुदैन वा अभिभावक वा संरक्षक विना उनीहरूबाट टाढा लग्नु हुदैन ।
- बाल विवाहसँग सम्बन्धित कुनै पनि भोज भतेर, जन्ती, लोकन्ती अन्य वा कार्यक्रममा संलग्न हुनु हुदैन ।
- बालबालिकाहरूले आफूलाई वा अरु बालबालिकाहरूलाई भएको दुर्व्यवहारको घटना वा समस्या बताउन लागेको बेला हास्ने वा भन्नु रोकिदिने वा निरुत्साहित गर्ने काम गर्न हुदैन ।
- सबै प्रकारका शारीरिक वा मानसिक हिंसा, क्षति वा दुर्व्यवहार, परित्याग, उपेक्षा, शोषण वा यौन दुर्व्यवहारबाट बालबालिकाको संरक्षण गर्ने ।
- बालबालिकाको मानसिक तथा शारीरिक विकासका लागि प्रारम्भिक बाल विकासमा पहुँच बढाउनुका साथै बालबालिका तथा किशोरकिशोरीविरुद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसाको अन्त्य गरी उनीहरूको जीवनलाई सुरक्षित बनाउने ।

बालबालिका उपर यौन दुर्व्यवहार वा मानसिक तथा शारीरिक यातना दिने खालको दुर्व्यवहार गरेको कुरा कुनै पनि श्रोतबाट जानकारी भएमा प्रचलित कानुनका आधारमा उजुरी गर्ने :

- उजुरी गर्ने प्रक्रियामा उजुरी र प्रतिक्रियाको संयन्त्र स्पष्ट रूपमा बाल र लैङ्गिक मैत्री र सामाजिक समावेशीकरण सहितको हुनुपर्छ, जस्तै अपाङ्गता भएका बालबालिका, अशिक्षित बालबालिका मैत्री हुनुपर्छ ।
- विभिन्न कार्ययोजना, नीति तथा रणनीति, कार्यक्रम र परियोजनाहरू सञ्चालन गरी उजुरीको स्रोत गोप्य भए नभएको सुनिश्चित गर्ने गराउने । कुनैपनि बालबालिकासँग सम्बन्धित कुनै पनि सुचना वा जानकारी उनीहरूको हित विपरित हुने गरि सार्वजनिक गर्नु हुदैन । वा गोपनीयताको अधिकार उलङ्घन गर्न हुदैन ।
- स्थानीय तहका जोखिममा परेका, विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका, वैकल्पिक हेरचाहको आवश्यकता भएका तथा कसूरबाट पीडित बालबालिकाको तत्काल उद्धार, मनोसामाजिक परामर्श, उपचार, अस्थायी संरक्षण, आमाबाबुलाई पारिवारिक सहयोग, पारिवारिक पुनर्मिलन तथा वैकल्पिक स्याहार लगायतका कार्य गर्ने ।
- यौन दुर्व्यवहार लगायतका विभिन्न दुर्व्यवहारबाट बच्न सकिने उपायहरू बारेमा बालबालिकाहरूलाई सिकाउने ।
- घटनाहरू उजुरी गर्ने निकाय र प्रक्रियाको बारेमा बालबालिकाहरू र तिनहरूका अभिभावकलाई विस्तृत रूपमा जानकारी दिनु पर्ने र उजुरी र कारवाहीको प्रक्रिया बाल तथा लैङ्गिकमैत्री र समावेशी हुनुपर्ने छ ।
- बालबालिकाको सुरक्षा, उनीहरूको तत्काल आवश्यकता र इच्छा चाहनालाई सुनिश्चित गरि मनोसामाजिक अवस्था प्रति सजक हुनुपर्ने ।
- अनुसन्धान पश्चात घटनाको प्रकृति हेरेर सामान्य दुर्व्यवहार भएको खण्डमा सम्बन्धित पदाधिकारी तथा कर्मचारीलाई सचेत हुनका लागि लिखित रूपमै चेतावनी पत्र दिइनेछ ।
- तर अनुसन्धान पश्चात सम्बन्धित पदाधिकारी वा कर्मचारी दोषी प्रमाणित भएको खण्डमा कानुनी कारवाहीका लागि पर्सा गाउँपालिका स्वयंमले आवश्यक प्रक्रिया अघि बढाउनेछ ।

- दुर्व्यवहार पिडित बालबालिकाको लागि पूर्ण सुरक्षा सहितको लैङ्गिकमैत्री अस्थायी आवासको व्यवस्था गर्नुपर्ने ।

द. पर्सा गाउँपालिकाले के-कस्ता बालबालिका सम्बन्धि सवालहरू सम्बोधन गर्ने र सम्बोधन गर्ने प्रकृत्याहरू:

बालबालिका केन्द्रित विभिन्न सवालहरूको उचित सम्बोधन गर्न यस नीतिको प्राथमिक लक्ष्य हो । पर्सा गाउँपालिकाले यस बाल संरक्षण नीतिको घेराभित्र रहेर विभिन्न खालका सवालहरूको उठान गर्नका साथसाथै ती सवालहरूलाई उचित हिसाबले सम्बोधन पनि गर्नेछ । तल उल्लेखित सवाल र संशोधन प्रक्रियाहरूलाई विशेष ध्यानमा राखिएकोछ ताकी कुनै पनि कार्य गर्दा आगामी दिनमा कुनै पनि बालबालिकाहरूको अधिकार हनन् नहोस् र उनीहरूको मानवअधिकार रक्षामा सम्पूर्ण बल पुगोस । यसका अतिरिक्त स्थानीय स्तरमा आवश्यक पर्ने बालबालिका सम्बन्धी समस्याहरूमा बालबालिकाहरूको सुरक्षा र अधिकार रक्षाको लागि कार्यक्रमहरू थप्दै लगी अझ बालअधिकार मजबुत गर्न सकिनेछ ।

अनाथ, असहाय वा बेवारीसे अवस्थाका बालबालिका:

- कुनै पनि कारणबाट अनाथ, असहाय वा बेवारीसे भएका बालबालिकाको पहिचान गरी सूचना अध्यावधिक गर्ने ।
- परिवारमा आधारित स्याहारको व्यवस्था हुन नसकेका बालबालिकाको लागि आवासीय बालगृह वा अन्य वैकल्पिक स्याहारको व्यवस्था गर्ने । यस्ता बालबालिकाका लागि लैङ्गिक मैत्री र अपाङ्गमैत्री अस्थायी आवास तथा पुनर्स्थापनाको व्यवस्था गर्ने । यस्ता बालबालिकाको परिवार वा आफन्तको खोजी गरी परिवारमा पठाउने ।
- परिवार, स्थानीय निकायका प्रतिनिधि र अन्य व्यक्तिहरूको रोहबरमा बाँध सुरक्षाको लागि विशेष पहल गरिनेछ, जसमा वैकल्पिक स्याहार प्रदान गर्न योग्य तथा इच्छुक व्यक्ति तथा संस्थाहरूको पहिचान तथा सूचीकरण गर्ने । जोखिममा परेका र सीमान्तकृत बालबालिकाको लागि तत्काल लैङ्गिक

संवेदनशील उद्धार र राहत सेवा प्रदान गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

- हराएका वा अलपत्र अवस्थामा भेटिएका बालबालिकाको उद्धार गर्ने, अस्थायी केन्द्रमा राखी बाबुआमा वा परिवार खोज्ने, परिवारमा पुनःएकीकरण र पुनःस्थापना गर्नका लागि बालबालिका खोजतलास समन्वय केन्द्रलाई थप प्रभावकारी बनाइने ।
- वेवास्ता, उपेक्षा र हेलचेक्राइवाट संरक्षण गर्नपर्ने र पुनःस्थापना केन्द्र, परामर्श केन्द्रमा बालबालिकाको निम्ति परामर्श, कानुनी उपचार तथा जिवनोपयोगी सीप र सहयोग लगायतका सेवा तथा सहयोग प्रदान गर्ने । पुनःस्थापना केन्द्र, परामर्श केन्द्रका संरचना र यसका कार्यविधि र सेवालाई लैङ्गिक तथा बालमैत्री साथै समावेशी बनाउने ।

अपाङ्गता भएका बालबालिका:

- अपाङ्गता भएका बालबालिकाको अपाङ्गताको विविध किसिम सहित तथ्याङ्क संकलन तथा अभिलेखीकरण गर्ने र परिचय पत्रको व्यवस्था गर्ने गराउने ।
- अपाङ्गता भएका बालबालिकाको लागि आवश्यक पर्ने विशेष स्याहार, मनोविमर्श, पुनःस्थापना, उपचार, छात्रवृत्ति जस्ता सेवाहरूको नक्साङ्कन तथा सूचीकरण गर्ने ।
- अपाङ्गमैत्री स्थान, विद्यालय सञ्चालन र समावेशी शिक्षाका मापदण्ड निर्धारण तथा अनुगमन गर्ने तथा गैर सरकारी तथा निजी सेवा प्रदायक मार्फत त्यस्ता सेवा प्रवाह गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

बालविवाह:

- बाल विवाहको कारणले हुने आर्थिक, सामाजिक तथा स्वास्थ्य एवम् व्यक्तित्व विकाससम्बन्धी असर र कानुनी प्रावधान आदिबारे लक्षित समुदाय पहिचान गरी सचेतना गर्ने ।
- बालविवाह गर्न वा गराउन लागेको अवस्थामा सम्बन्धित परिवार तथा बालबालिकालाई सम्झाई-बुझाई तथा आवश्यक सहयोग, सेवा उपलब्ध गराई बालविवाह रोक्ने वातावरण निर्माण गर्ने । बाल विवाहका मुल जड पत्ता लगाई, त्यसको समाधान गर्न आवश्यक योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने । बाल विवाह अन्त्यको लागि पहल गर्ने ।
- बालविवाह रोक्न स्थानीय सरकार र विकासका साभेदार संस्थाहरूको सहकार्यमा समुदाय स्तरका संघसंस्थाहरूलाई परिचालन गरिने छ । बाल विवाह विरुद्धको उजूरी सक्रियताका साथ लिने र कारवाही गर्ने व्यवस्था गरिने छ, र बाल विवाह रोक्ने कार्यका लागि स्थानीय निकायलाई थप जिम्मेवारी दिइने छ ।
- बालबालिका विरुद्धका अपराधजन्य घटनाहरूमा बालबालिकाको हकहितको संरक्षणको निम्ति सञ्चालित बाल हेल्पलाइनलाई प्रहरी प्रशासन, स्थानीय तह, जिल्ला प्रशासन कार्यालय, राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग, कानुनी सहयोग गर्ने संस्थाहरू, बालबालिका तथा मानव अधिकारसँग सम्बन्धित संघ-संस्थाहरू, अस्पताल, सञ्चारमाध्यम, समुदाय, बालबालिकाका समूह तथा व्यक्तिहरूको सहयोग र समन्वय प्राप्त भइरहेको छ । बाल हेल्पलाइन सेवाले अत्यकालीन संरक्षण, मनोसामाजिक विमर्श, पारिवारिक पुनर्मिलन तथा संस्थागत पुनःस्थापना लगायत बालबालिका विरुद्धका अपराध नियन्त्रण गर्न तथा बाल अधिकार हनन बारे राज्यलाई जानकारी दिन सहयोग पुऱ्याइरहेको छ ।
- बालबालिकाहरूका निम्ति गरिने प्रत्येक कार्यहरूमा बालबालिकाको सर्वोत्तम हितलाई ध्यान दिनुपर्दछ । सार्वजनिक तथा कल्याणकारी संस्थाहरू, अदालत, प्रशासनीक निकाय, विधायिका लगायत सबैले बालबालिकासँग सम्बन्धित

काम गर्दा बालबालिकाको सर्वोत्तम हितलाई प्रथामिकता दिनुपर्छ ।

- कुनै पनि बालबालिकालाई बालविवाह, गैरकानूनी ओसारपसार र अपहरण गर्न वा बन्धक राख्न पाइने छैन र सो गरेमा कानून बमोजिम सजाय हुने छ र यससँग सम्बन्धित दाइजो प्रथा र अन्य विभिन्न गर्भवस्थाका कुराहरू र हिंसामा परेका महिलाहरूलाई विशेष प्राथमिकताको साथ सहयोग र सुरक्षा दिइनेछ, विशेषगरी बालबालिकाको हकमा यसलाई अझ मजबुत बनाइने छ ।

बालश्रम अन्त्य गर्ने गराउने:

- बालश्रम हुने सम्भावित निजी तथा व्यावसायिक क्षेत्रको नियमित अनुगमन गर्ने ।
- बालश्रम निरुत्साहित गर्ने र बालश्रम प्रयोग भएका सेवा तथा सामग्री प्रयोग नगर्ने नगराउने ।
- निश्चित आधार तथा मापदण्डको आधारमा बालश्रम मुक्त वडा/पालिका घोषणा तथा हरियो भण्डा अभियान (बालश्रममुक्त यातायात क्षेत्र, होटल, रेस्टुरेन्ट, उद्योग तथा कलकारखाना, घरेलु कामदार आदि) सञ्चालन गर्ने ।
- गैर कानूनी रूपमा श्रममा लगाइएका बालबालिकाको लागि कानूनी उपचार तथा काममा लगाउनेको तर्फबाट क्षतिपूर्तिको लागि सहजीकरण गर्ने ।
- बालश्रमले बालबालिकाको दीर्घकालीन शारीरिक र मानसिक सामाजिक विकासमा असर गर्ने भएकोले यसको निवारणको लागि कुनै उद्योग वा कल कारखानामा बालबालिकालाई बाल श्रमिकको रूपमा काममा लगाए नलगाएको वारेमा जाँचबुझ गर्न अनुगमन प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाइनेछ । कुनै रोजगारदाताले बाल श्रमिकलाई काममा लगाएको पाइएमा बालबालिकाको तत्काल उद्धार गरी रोजगारदातालाई कारवाही गरिनेछ । त्यसरी उद्धार गरिएको बालबालिकाको पुर्नस्थापनाको लागि एकीकृत राहत सुविधा उपलब्ध गराइनेछ र उद्धार तथा पुर्नस्थापना बाल तथा लैङ्गिक मैत्री बनाइने छ ।

- बालबालिकाको शारीरिक, मानसिक, संवेगात्मक असर गर्ने कार्यलाई अन्त्य गर्न गाउँपालिकाले त्यस्ता कार्यमा लगाउने, होटल, इट्टाभट्टालाई कार्वाही गरी बाल श्रम मुक्त बनाउने ।
- घर, समुदाय, बालविकास केन्द्र, विद्यालय, आवासीय बालगृह, बालसुधार गृह, उपचार केन्द्र, कार्यस्थल वा अन्य स्थानमा अनुशासनको नाममा बालबालिका उपर हुने शारीरिक तथा मानसिक दण्डसजाय दिएमा हुन सक्ने सजाय तथा कानून बारे प्रचार प्रसार गर्ने ।
- कुनै पनि बालबालिकालाई उसले नसक्ने कार्यबोझ थपि वा कुनैपनि खालको काम गराउन घर, विद्यालय वा अन्य जुनसुकै स्थान र अवस्थामा शारीरिक, मानसिक वा अन्य कुनै किसिमको यातना दिन पाइनेछैन ।

बालबालिकाको बेचबिखनको अन्त्य:

- देश भित्र तथा देश बाहिर हुने बालबालिकाको बेचबिखन विरुद्ध अभिभावक तथा बालबालिकालाई सञ्चार माध्यम, स्थानीय समूह, बाल क्लव, विद्यालय लगायत विभिन्न माध्यमबाट सचेतना गर्ने ।
- बालबालिकाको बेचबिखन रोक्नका लागि नेपाल प्रहरी तथा संघसंस्थाहरूसँगको समन्वयमा स्थानीय तहका मुख्य नाकाहरूमा चेकपोष्टहरूको व्यवस्था गर्ने ।
- बेचबिखनमा पारिएका बालबालिकाको उद्धार, स्वदेश फिर्ती, पारिवारिक पुनर्मिलन, पुनर्स्थापना, आपत्कालिन संरक्षण, परामर्श, कानुनी उपचार तथा जिवनोपयोगी सीप र सहयोग लगायतका सेवा तथा सहयोग बाल, लैङ्गिक र अपाङ्गता मैत्री हुनुपर्छ ।

शिक्षण संस्था, स्वास्थ्य सेवा प्रदायक:

- बालबालिकासँग सम्पर्कमा आउने सेवा प्रदायकले यौन शोषण तथा दुर्यवहारको लक्षण पहिचान गर्ने तथा उजुरी गर्ने क्षमता अभिवृद्धि तथा

उजुरी प्रणाली स्थापना गर्ने ।

- विद्यालयमा भयरहित वातावरणमा सिक्ने तथा सिकाउने अवस्थाको विकास गर्न विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक, विद्यार्थी तथा अभिभावकमा जागरण तथा सहकार्य प्रवर्द्धन गर्ने । गुणस्तर सहितको आधारभूत शिक्षालागु गर्नपर्ने ।
- दलित, मुस्लिम, अति गरिवीको रेखामुनि रहेका बालबालिकाहरूलाई गाउँपालिकाले शिक्षा स्वास्थ्य जस्ता विषयमा प्राथमिकता दिने ।
- शिक्षण संस्था र स्वास्थ्य सेवा प्रदायकलाई लैङ्गिक समानता, सामाजिक समावेशीकरण संवेदनशील संरचना सम्बन्धि मापदण्ड बनाइ लागु गर्न सहयोग तथा अनुगमन गर्ने ।
- नैतिक शिक्षा र अभिभावक शिक्षा अतिरिक्त कृयाकलाप, संगीत, कला, शैक्षिक भ्रमणमा जोड ।
- मदरसा धार्मिक समुदाय विद्यालय / मुस्लिम बाल बालिकाहरूका लागि (शैक्षिक सामग्री / समर्थन अनुदान २०६३ अनुसारको दिशा निर्देशन) र अन्य कार्य योजनाको दिगोपानाका लागि पहल गर्ने ।
- विद्यालय, स्वास्थ्य कार्यलयको संरचना, सेवा र वातावरणलाई बाल, लैङ्गिकमैत्री र अपाङ्गतामैत्री बनाउन लगाउने र अनुगमन गर्ने ।
- विद्यालय जानबाट बञ्चित रहेका बालबालिकालाई विद्यालयमा पहुँच गराउने उपयुक्त वातावरण तथा आर्थिक स्रोत व्यवस्थापन गराउने ।
- उचित शिक्षा, वैकल्पिक शिक्षा भित्र विपद् जोखिम व्यवस्थापनका विषय समावेश गराउने ।

लागूपदार्थ दुर्व्यसनी तथा ओसारपसार:

- लागूपदार्थ दुर्व्यसनी तथा ओसारपसार विरुद्ध विद्यालय, अभिभावक र

बालबालिकालाई सचेतना गर्ने ।

- दुर्व्यसनमा परेका बालबालिकाको पुनःस्थापनका लागि विभिन्न संघसंस्था तथा निकायहरूको समन्वयमा आवश्यक दुर्व्यसन उपचारको व्यवस्था गर्ने ।
- लागूपदार्थको ओसारपसारमा बालबालिकाको संलग्नतालाई नियन्त्रण गर्न सीमाक्षेत्रका नाकाहरूमा विशेष निगरानीको व्यवस्था गर्ने । यसका निम्ति प्रहरी प्रशासन तथा स्थानीय वडा र गाउँपालिका विच बलियो समन्वय गर्ने ।

यौन शोषण वा दुर्व्यवहार पहिचानको संरक्षण तथा आकस्मिक सेवा:

- गर्भमा नै बालबालिकाको लिङ्ग पहिचान गर्ने, लिङ्गका आधारमा भेदभाव गर्ने र गर्भपतन गर्ने प्रचलनलाई अन्त्य गरिनेछ । यसका निम्ति परिवारका सदस्यहरूलाई परामर्श दिनेछ । अनिवार्य खोप, जन्म दर्ता, बाबुआमासँगै बस्न पाउने अधिकार सुनिश्चित गर्ने ।
- सेवा प्रदायकले जातजाति, लिङ्ग, धर्म, वर्ण, भाषा, भेषभूषा, सम्पन्नता वा विपन्नता, अपाङ्गता भएका नभएका, साना उमेरका र ठूलो उमेरका, भौगोलिक क्षेत्र जस्ता आधारमा भेदभाव गर्न नपाउने व्यवस्था गरिनेछ ।
- राजनीतिक सभा, जुलुसमा, अतिथि सत्कारमा बालबालिकाको प्रयोग निषेध गर्ने र यस्तो कार्यलाई निरुत्साहित गर्नेछ । यस्तो कार्यहरू रोक्नलाई सबै समक्ष जनचेतना बढाउने कार्य गर्नेछ ।
- यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यक बालबालिका, कुपोषित, अपाङ्गता भएका बालबालिकाका लागी संरक्षण सहित समावेशी बनाउने ।
- बाल विज्याइ सुधार केन्द्रमा उचित व्यवस्था सहित बालबालिकाहरूलाई सुधिने मौका सहित हुर्किने वातावरण प्रदान गर्ने ।
- विभिन्न हानिकारक सामाजिक मुल्यमान्यता र कुप्रथाहरू को उन्मुलनमा विशेष जोड दिने र भेदभाव तथा दुर्व्यवहार, यातना, हिंसाबाट संरक्षण

गर्दै परिवारमा छोरा र छोरी, अपाङ्गता भएका र नभएका, सबै सन्तान बीच हेरचाह र पालनपोषण र अवसर मा भेदभाव गर्न नपाइने व्यवस्था गरिनेछ ।

- बालबालिकाको संरक्षणको सबै भन्दा उत्तम उपाय बालबालिका परिवारमा नै रहने वातवरण श्रृजना गर्ने भएकोले बालबालिकाको पालनपोषण, हेरचाह गर्न र शिक्षा दिक्षा दिन नसक्ने, विपन्न परिवारलाई आर्थिक र अन्य भौतिक सहयोग प्रदान गर्ने मापदण्ड र संयन्त्र तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- बालबालिकामाथि हुने यौन शोषण तथा दुर्व्यवहार र यसबाट बच्ने उपायबारे समुदायमा आधारित संघसंस्था वा समूह, बालबालिका, अभिभावक, शिक्षक, खेलकुद तथा अतिरिक्त क्रियाकलापहरूमा प्रशिक्षक आदिलाई सचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।
- आकस्मिक बाल कोष गाउँपालिकाले बाल बालिकाहरूलाई आकस्मिक अवस्थामा तुरुन्त सहयोग प्रदान गर्नका लागि गाउँपालिका स्तर तथा वडा स्तरमा आकस्मिक बाल कोषको स्थापना गर्ने छ । आकस्मिक बाल कोष बाल संरक्षण तथा सम्बर्द्धन समितिको मातहतमा रहने छ । यस कोषमा विभिन्न संघसंस्था तथा सरकारी कार्यालयबाट रकम प्राप्त गरी बालबालिकाको संरक्षणको क्षेत्रमा खर्च गर्न सक्ने छ ।
- बालबालिकामाथि हुने यौन शोषण तथा दुर्व्यवहार र यसबाट बच्ने उपायबारे समुदायमा आधारित संघसंस्था वा समूह, बालबालिका, अभिभावक, शिक्षक, खेलकुद तथा अतिरिक्त क्रियाकलापहरूमा प्रशिक्षक आदिलाई सचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।
- शिक्षण संस्था, स्वास्थ्य सेवा प्रदायक लगायत बालबालिकासँग सम्पर्कमा आउने सेवा प्रदायकले यौन शोषण तथा दुर्व्यवहारको लक्षण पहिचान गर्ने तथा उजुरी गर्ने क्षमता अभिवृद्धि तथा उजुरी प्रणाली स्थापना गर्ने ।

९ पर्सा गाउँपालिकाको बाल अधिकार समितीको संरचना:

गाउँपालिकाको संरचना तथा सदस्यहरूको काम, कर्तव्य, जिम्मेवारी तथा अधिकार राष्ट्रिय कार्यविधिले तोके अनुसार हुनेछ ।

क्र. सं.	संस्था वा कार्यलय	पद
१.	ग. पा. उपाध्यक्ष	संयोजक
२.	वडा सदस्य	सदस्य
३.	महिला शाखा	सदस्य
४.	बाल क्लव अध्यक्ष	सदस्य
५.	शिक्षा शाखा	सदस्य
६.	सुरक्षा निकाय	सदस्य
७.	प्र. अ. विधालय	सदस्य
८.	कार्यपालिका सदस्य	सदस्य
९.	स्वास्थ्य शाखा	सदस्य
१०.	अपाङ्ग संघको अध्यक्ष	सदस्य

१० पर्सा गाउँपालिका स्तरीय बाल अधिकार समितिद्वारा बाल संरक्षण नीतिको कार्यान्वयन:

पर्सा गाउँपालिकाले यस बाल संरक्षण नितिमार्फत विद्यमान बालबालिकाहरूसँग सम्बन्धित ऐन तथा नियमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नमा विशेष जोड दिइनेछ । यसका साथै बालबालिकाहरूलाई विभेद गर्ने र बालबालिकाको विकासमा अवरोध श्रृजना गर्ने मौजुदा ऐन, नियम, कुरीति र परम्परालाई समयानुकूल संशोधन, खारेज र सुधार गरी बालबालिकाहरूको सम्बन्धित वडामा विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिकाको तथ्याङ्क संकलन गर्ने, अद्यावधिक गर्ने र गाउँपालिका स्तरीय बाल संरक्षण तथा सम्बर्द्धन उप-समिति तथा वडा कार्यालयमा पेश गर्न बाटो निर्माण गर्नेछ ।

साथै यसै बाल संरक्षण नीतिद्वारा सिर्जित समितिले वडामा बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत संघसंस्था, बाल क्लब, मञ्च, समूह, बालसंरक्षण समिति, प्यारा लिगल कमिटि लगायतका निकायहरूको तयार पारी जिल्ला बालकल्याण समितिमा पेश गर्ने र यस्ता निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय र सहकार्य गरी बालअधिकार प्रबर्द्धनात्मक र संरक्षणात्मक कार्यहरू गर्ने/गराउने छ ।

यस बाल संरक्षण निति भित्र रहेका समितिले बालबालिकाको क्षेत्रमा स्थानीय आवश्यकता पहिचान गरी नेपाल सरकारका विभिन्न निकाय, अन्य सरकारी निकायहरू र विकासका साभेदार संस्थासँगको समन्वयमा समुदायमा आधारित कार्यक्रमहरूको तर्जुमा र कार्यान्वयन गराउन आवश्यक समन्वय गर्ने, तथा बालबालिकाहरूसँग सम्बन्धित कार्यक्रमको रेखदेख र निरीक्षण गर्ने गराउने । कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा लैङ्गिक र बालमैत्रीको साथ-साथै सामाजिक समावेशीकरणलाई सुनिश्चित गर्नेछ ।

यस नितिले बालबालिकाको अधिकारमा जोड दिने र शैक्षिक क्षेत्रमा बालबालिका प्रतिको नियन्त्रण र शारीरिक सजाय दिने जस्ता सोचाई र भावनामा ठूलो परिवर्तनमा आशा राखिएको छ । साथै यस नीतिले आफ्नो सामाजिक र भौगोलिक अवस्थसँग मेल खाने गरेर अन्तर्राष्ट्रिय जगतमा विकास भएका बालबालिका सम्बन्धी नवीनतम आयामलाई समेटेटी नेपालले बालबालिका सम्बन्धी विभिन्न सन्धिहरूलाई अनुमोदन गरी व्यक्त गरेको प्रतिवद्धता अनुरूप एउटा यथार्थपरक र व्यवहारिक बालबालिका सम्बन्धी स्थानीय स्तरको नीति तयार गरी लागू गरी साथै यस नीतिले आफ्नो सामाजिक र भौगोलिक अवस्थसँग मेल खाने गरी बाल विकास प्रति संवेदनशील बनाई सबैमा उत्तरदायित्व बनाउने छ ।

। । धन्यवाद । ।

